

Univerzita Karlova
Právnická fakulta

JEDNÁNÍ (ZA) PODNIKATELE

Vypracovala: Iva Janíčková, 3. ročník
Rok: 2012

OBSAH

Abstrakt	3
1. Úvod	4
2. Pojmy „jednání“ a „podnikatel“	4
2.1 Jednání	4
2.2 Podnikatel.....	5
3. Některé otázky k tématu jednání (za) podnikatele	6
3.1 Pojetí statutárního orgánu	6
3.2 Omezení jednatelského oprávnění, způsob jednání a plná moc.....	9
3.3 Nedodržení způsobu jednání	11
3.4 Zastoupení podnikatele a seznatelnost oprávnění k jednání	12
3.5 Souběh funkce statutárního orgánu a zákonné zastoupení.....	14
4. Prokura	16
5. Závěr	17
Seznam zkratek	18
Seznam použité literatury	19
Monografie.....	19
Články	19
Judikatura	20

ABSTRAKT

Jednání podnikatele je téma relativně široké a stejně tak je široký i okruh otázek, kterými se v této souvislosti zabýval Nejvyšší soud. Kromě představení základních změn v koncepci jednání podnikatelů, je cílem příspěvku pokusit se přiblížit změny, které přinese účinnost nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích a družstvech v rámci daného tématu

v kontextu s některými rozhodnutími Nejvyššího soudu a zhodnotit, zda lze ve vybraných otázkách očekávat výkladový posun, a pokud ano, tak jakým směrem.

1. ÚVOD

Jako vyústění snah o rekonstrukci soukromého práva nabývá k 1. lednu 2014 účinnosti nový občanský zákoník a na něj navazující zákon o obchodních korporacích a družstvech. Jelikož má NOZ ambici být obecným předpisem soukromého práva¹, obsahuje základní a obecně použitelné normy o právnických osobách, z nichž mnohé vycházejí z obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb., který bude zrušen. Motivem tohoto přesunu byla úvaha, že jistá pravidla vztahující se doposud pouze na podnikatelské právní osoby, by měla být v zájmu ochrany práv třetích osob platná i pro ostatní právní osoby (např. jednání před vznikem společnosti už nebude speciální úpravou vztahující se jen na obchodní společnosti. Jeho vztažením na všechny právní osoby dojde k obecnému prolomení zásady, že nelze jednat jménem neexistujícího subjektu). To je i případ úpravy jednání podnikatelů, na které se budou aplikovat normy obecně platné pro právní osoby dle NOZ. ZOK pak obsahuje speciální úpravu pro jednotlivé právní formy obchodních korporací.

S ohledem na stanovený rozsah práce se nebudu věnovat dané problematice v celé její šíři, ale vybrala jsem několik sporných otázek, které se v minulosti staly předmětem rozhodování Nejvyššího soudu. Cílem mé práce je pokusit se zhodnotit, zda nová úprava přinese nějaký posun v těchto otázkách, a pokud ano, tak jakým směrem.

2. POJMY „JEDNÁNÍ“ A „PODNIKATEL“

2.1 JEDNÁNÍ

Než se budu zabývat jednotlivými tématy, považuji za důležité zmínit alespoň okrajově jistý posun v pojmech stěžejních pro téma této práce.

Jednáním podnikatele se rozumí právní jednání, které záleží v projevení vytvořené vůle vůči třetí osobě s cílem způsobit vznik, změnu nebo zánik práv a

¹ ELIÁŠ, K., HAVEL, B. Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-205-9. s. 257

povinností, které právní předpisy s takovým projevem vůle spojují.² Vzhledem k tomu, že ZOK má doplňovat NOZ, jakožto obecný předpis soukromého práva, přejímá i jeho terminologii. Pojem „právní úkon“, zavedený občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb. tak bude napříště opuštěn a nahrazen pojmem „právní jednání“.

Přestože v NOZ legální definice právního jednání chybí, k žádnému posunu ve významu pojmu jako takového nedochází.³ Jako právní jednání podnikatele můžeme tudíž i nadále chápat projevování vůle podnikatele v souvislosti s provozem podniku (nově obchodního závodu⁴) navenek.

2.1 PODNIKATEL

Neboť NOZ zahrnuje úpravu soukromých obligací, včetně úpravy tzv. jednostranných obchodů a základní úpravy ochrany spotřebitele, ukázalo se jako praktické, aby legální vymezení pojmu „podnikatel“ bylo již zde⁵, přičemž definice opouští potřebu oprávnění k podnikatelské činnosti, které vnášelo do soukromoprávní sféry prvek veřejnoprávní. Zároveň to znamenalo, že ten, kdo by neměl potřebné oprávnění k podnikání, by nebyl podnikatelem ve smyslu ObchZ. Tento nedostatek se (ne zcela úspěšně) pokusila odstranit novela, jež do ObchZ přidala § 3a.

V nové úpravě je do popředí postaveno kritérium provozování podnikatelské činnosti jako takové, přičemž zákon stanoví její znaky. Podle § 420 odst. 1 tedy ten, kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele. Toto vymezení se pak pro účely ochrany spotřebitele dále rozšiřuje.⁶

² ŠTENGLOVÁ I., PLÍVA S., TOMSA M. a kolektiv. Obchodní zákoník: komentář. 13. vydání. C.H.Beck. 2010. s. 36. ISBN 978-80-7400-354-7

³ KOUKAL P., RUBAN R. Několik poznámek k otázce nicotnosti v občanském právu. Právní rozhledy, 23/2011, s. 863

⁴ § 502 NOZ definuje obchodní závod jako „organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu.“

⁵ Důvodová zpráva k NOZ

⁶ § 394 odst. 2 NOZ stanoví: „Pro účely ochrany spotřebitele a pro účely §1811 se za podnikatele považuje také každá osoba, která uzavírá smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání, popřípadě osoba, která jedná svým jménem na účet podnikatele.“

Jak upozorňuje I. Pelikánová⁷, nová definice nepřebírá znaky podnikatelské činnosti beze zbytku. Nestanoví, že podnikatel podniká vlastním jménem, přičemž doplněním má zřejmě být § 422 NOZ, který umožňuje, aby podnikatel – fyzická osoba podnikal pod obchodní firmou odlišnou od jeho jména. Naopak, pokud jde o kvalifikaci podnikání „na vlastní účet“ dochází zde ke zdvojení ve vztahu k „vlastní odpovědnosti“ a současnému vyjádření téhož, tedy že podnikatel je z činnosti uskutečněné jeho jménem zavázán a odpovídá za porušení veškerých svých závazků. Obdobně kritérium výdělečnosti je zdvojením ve vztahu k dosažení zisku coby účelu podnikání.

Interpretační potíže může přinášet obrat „živnostenským nebo obdobným způsobem“. Patrně by mělo jít o návaznost na § 2 odst. 2 ObchZ, který stanoví, že podnikatelem jsou i osoby podnikající na základě živnostenského nebo jiného oprávnění, avšak potom vyvstává otázka, proč následující paragraf stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že podnikateli jsou podnikající osoby vlastníci živnostenského nebo jiného oprávnění k podnikání.

Formulace „se zřetelem k této činnosti“ pak poukazuje na to, že podnikatel je vždy současně nepodnikatelem a rozlišuje tedy mezi činnostmi souvisejícími s podnikáním a činnostmi od podnikání rozdílných.⁸

3. NĚKTERÉ OTÁZKY K TÉMATU JEDNÁNÍ (ZA) PODNIKATELE

3.1 POJETÍ STATUTÁRNÍHO ORGÁNU

Pokud jde o podnikající fyzické osoby, platí podle § 13 odst. 1 ObchZ, že jednají buď osobně anebo za ně jedná zástupce. Podle téhož ustanovení právnická osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce.

Jde-li o osobní jednání v případě podnikatele – fyzické osoby a jednání statutárního orgánu, jedná se o jednání přímé, kdy jednající osoba jedná jménem a na

⁷ PELIKÁNOVÁ, I., a kolektiv. Obchodní právo 1., 2. vydání, Wolters Kluwer, 2010, s.242-243, ISBN 978-80-7357-525-0

⁸ PELIKÁNOVÁ, I., a kolektiv. Obchodní právo 1., 2. vydání, Wolters Kluwer, 2010, s. 242-243, ISBN 978-80-7357-525-0

účet zastoupené právnické osoby. V ostatních případech jedná zástupce jménem svým na účet zastoupeného a jde tedy o jednání nepřímé.

V tomto ohledu zavádí NOZ výraznou změnu. Koncepce přímého jednání právnických osob jejich statutárními orgány, tak jak ji znala dosavadní úprava, se zcela vytrácí. Napříště se považuje právní jednání statutárních orgánů pouze za zastoupení, tedy jednání nepřímé, jak vyplývá z § 151 NOZ, podle něhož zákon stanoví, popřípadě zakladatelské právní jednání určí, jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli.

Za východisko pro tuto změnu lze považovat § 20 NOZ vymezující, co se rozumí pojmem právnická osoba.⁹ Právnická osoba je chápána jako organizovaný útvar (tedy umělý subjekt), který nelze stavět na roveň osobě fyzické. Způsobnost k právním úkonům (svéprávnost) má jen do té míry, která je slučitelná s její povahou. Nemůže projevit vůli jako osoba fyzická, a proto ji musí místo ní projevit od ní odlišná fyzická osoba, avšak pouze jako zástupce. Toto pojetí se u nás uplatňovalo před válkou.

OZ spolu s hospodářským zákoníkem č. 109/1964 Sb. zavedl koncepci statutárního orgánu jako orgánu majícího generální jednatelské oprávnění, které je neomezené a neomezitelné a který má každá právnická osoba pouze jediný. Vymezení statutárního orgánu obsahoval § 20 odst. 1 OZ, podle něhož právní úkony právnické osoby ve všech věcech činí ti, kteří k tomu jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem.

Vzhledem k opuštění koncepce statutárního orgánu jako orgánu jednajícího jménem právnické osoby ve všech věcech NOZ definici z § 20 odst. 1 nepřevzal.

§ 163 NOZ totiž říká, že statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby. Působnost statutárního orgánu je tak vymezena zbytkově.

⁹ 20 odst. 1 NOZ: „Právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.“

NOZ poměrně jasně rozlišuje mezi statutárním orgánem a členem statutárního orgánu. Podle § 164 odst. 1 může člen statutárního orgánu zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech. Zřejmě jde o promítnutí faktu, že na rozdíl od statutárního orgánu, jeho člen má právní subjektivitu (právní osobnost). Oproti stávající úpravě je tedy generální zastoupení zakotveno jen ve vztahu k členovi statutárního orgánu, nikoli pro statutární orgán jako takový. Zároveň jde však o stanovení pouhé možnosti zastupování ve všech věcech.

Naopak výlučnou působnost členů orgánů lze určit na základě § 151 NOZ, podle něhož to má být zákon¹⁰ nebo zakladatelské právní jednání, kdo určí jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů (tedy i statutárního) právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli.

Tedy, člen statutárního orgánu sice může právnickou osobu zastupovat ve všech záležitostech, avšak zda tak bude skutečně činit, či zda bude oprávněn k zastupování pouze v záležitostech marginálního významu (a jeho postavení bude fakticky spíše formální), záleží na tom, jak široce či úzce vymezí zakladatelské právní jednání působnost ostatních členů (statutárních) orgánů. V takovém případě mi ale zachování rozlišení na statutární a jiné orgány připadá pouze jako terminologický pozůstatek předchozí úpravy, jelikož hlavní pojmové znaky statutárního orgánu byly potlačeny. Záruku zvláštního postavení statutárního orgánu – generální jednatelské oprávnění - by tak mohlo skýtat pouze zákonné vymezení působnosti členů orgánů, zakotvující určité mantinely.

Na základě výše zmíněného si tedy pak dokážu představit situaci, kdy v rámci kolektivního statutárního orgánu budou působit členové, jejichž oprávnění budou zanedbatelná oproti oprávněním některých jejich kolegů. Samozřejmě již dnes je možné diferencovat oprávnění jednotlivých členů statutárního orgánu, ač jsou tato vnitřní omezení neúčinná vůči třetím osobám.

§ 151 odst. 1 hovoří o stanovení a určení rozsahu a způsobu rozhodování a nahrazování vůle. Kombinaci slov „rozsahu a způsobu“ považuji v této souvislosti za poněkud nešikovnou. Zatímco „způsob rozhodování a nahrazování vůle“ chápu jako

¹⁰ Jako příklad zákonem stanovené povinnosti orgánu může posloužit např. § 159 odst. 3 NOZ povinnost jednoho člena kolektivního statutárního orgánu, popř. předsedy statutárního orgánu právně jednat vůči zaměstnancům právnické osoby.

určení toho, zda za podnikatele jedná jeden, dva či více členů statutárního orgánu a jde tedy o skutečnost, jež je účinná vůči třetím osobám, „určení rozsahu rozhodování a nahrazování vůle“ bych vnímala jako jisté vnitřní omezení, stanovení záležitostí, v nichž může člen statutárního orgánu podnikat kroky, které by naopak účinky navenek mít nemělo, což následně potvrzují §§ 166 odst. 2 NOZ¹¹ a 47 ZOK¹². Z toho vyplývá otázka, zda je rozdíl mezi omezením zástupčího oprávnění a určením jeho rozsahu kromě toho, že jedna formulace pravděpodobně předpokládá negativní vymezení, zatímco druhá spíše pozitivní.

Jelikož je jednání statutárního orgánu nově považováno za zastoupení, je na místě povšimnout si § 431 NOZ, který přebírá dosavadní § 15 odst. 2 ObchZ, jehož úpravu vztahuje na všechny případy překročení zástupního oprávnění bez ohledu na právní důvod vzniku zastoupení, když stanoví: *„Překročí-li zástupce podnikatele zástupčí oprávnění, podnikatele právní jednání zavazuje; to neplatí, věděla-li třetí osoba o překročení nebo musela-li o něm vědět vzhledem k okolnostem případu.“*

3.2 OMEZENÍ JEDNATELSKÉHO OPRÁVNĚNÍ, ZPŮSOB JEDNÁNÍ A PLNÁ MOC

§ 13 odst. 5 ObchZ se promítnul v již výše zmíněných §§ 166 odst. 2 NOZ a 47 ZOK s tím rozdílem, že se nově vztahuje nejen na statutární orgány, ale na všechny zástupce právnických osob, popř. orgány obchodních korporací. Tyto orgány jsou tedy takovými omezením vázány a případné porušení by vedlo k odpovědnosti za škodu vůči právnické osobě.

Dle judikatury Nejvyššího soudu¹³ omezení jednatelského oprávnění vnitřními pokyny nelze ztotožňovat se způsobem jednání statutárního orgánu.

§ 44 odst. 4 a 5 ZOK zakotvují jako statutární orgán každého společníka osobní společnosti a každého jednatele společnosti s ručením omezeným. U té je pak

¹¹ § 166 odst. 2 NOZ: „Omezení zástupčího oprávnění vnitřním předpisem právnické osoby má účinky vůči třetí osobě, jen muselo-li jí být známo.“

¹² § 47 ZOK: „Omezení jednatelského oprávnění orgánu obchodní korporace společenskou smlouvou nebo jiným ujednáním nebo rozhodnutím orgánu obchodní korporace nejsou vůči třetím osobám účinná, i když byla zveřejněna.“

¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. srpna 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002: *„Je třeba zdůraznit, že případy, kdy společenská smlouva či stanovy určují, že jménem společnosti jedná více jednatelů společně, nelze považovat za omezení jednatelského oprávnění ve smyslu ustanovení § 133 odst. 2 obch. zák., neboť v tomto případě jde o určení způsobu jednání jménem společnosti podle ustanovení § 133 odst. 1 obch. zák.“*

dispozitivně dána možnost, aby společenská smlouva stanovila, že v případě více jednatelů jde o orgán kolektivní. Představenstvo akciové společnosti se pak považuje za kolektivní statutární orgán. Došlo tak k vyřešení otázky, která byla dosud předmětem sporů¹⁴, a to zda vykonává-li působnost statutárního orgánu více osob, jedná se o jeden kolektivní statutární orgán či více monokratických statutárních orgánů. Podstatnější význam má však toto ustanovení pro otázku způsobu jednání členů statutárního orgánu.

Pakliže ZOK primárně počítá s tím, že každý společník veřejné obchodní společnosti a každý jednatel společnosti s ručením omezeným je samostatným statutárním orgánem, vázání jeho jednání na jednání jiného člena statutárního orgánu lze chápat jako vnitřní omezení, jehož nedodržení nemá účinky vůči třetím osobám, a nikoli jako způsob jednání, jehož nedodržení způsobuje absolutní neplatnost daného právního úkonu.

Smyslem možnosti vázat jednání člena statutárního orgánu na jednání dalších osob, rovněž členů statutárního orgánu (tzv. „pravidlo čtyř a více očí“), zpravidla bývá předejít jednání, které by mohlo mít pro obchodní společnost negativní důsledky. Podle judikatury¹⁵ přitom tuto kontrolní funkci ustanovení § 13 odst. 5 ObchZ nebylo možné obejít udělením plné moci mezi osobami, které měly jednat společně.

V případě generální plné moci je takové rozhodnutí zcela pochopitelné, jelikož zmocněná osoba by pak v rámci pověření mohla páchat v podstatě cokoli. Pokud jde však o plnou moc vystavenou k provedení konkrétního jednání, lze namítat, že jde o pouhé zajištění způsobu, jak provést jednání, jehož se daná osoba nemůže z nejrůznějších důvodů sama účastnit, a tudíž i riziko zneužití není tak vysoké jako u plné moci generální. Nejvyšší soud se však původně stavěl odmítavě i k této variantě.¹⁶ V tomto ohledu však přineslo zvrat rozhodnutí Nejvyššího soudu ze

¹⁴ Např. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 5. září 2007, sp. zn. 1 AFS 101/2004-65, podle něhož každý společník veřejné obchodní společnosti je samostatným statutárním orgánem.

¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. dubna 2007, sp. zn. 29 Odo 1082/2005: „Určují-li stanovy společnosti, že jménem společnosti musí jednat společně nejméně dva členové představenstva, není přípustné, aby dva členové představenstva udělili generální plnou moc jen jednomu z nich.“

¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. listopadu 2007, sp. zn. 32 Cdo 118/2007: „(...)případné zmocnění, které k oznámení postupu pohledávky učinil vůči druhému jednatele jednatel Milan Polhoš, není právně relevantní. Závazek k výkonu funkce jednatele je závazkem osobní povahy (§ 66 odst. 2 obch. zák.), není jako takový přenosný na jiné osoby. Navíc by se připuštěním možnosti zmocnění zcela setřel význam úpravy jednání pomocí současného jednání dvou jednatelů. Tento

dne 25. ledna 2011, sp. zn. 32 Cdo 4133/2009: „Doposud uvedená argumentace však nevyklučuje možnost, aby člen představenstva, kterého stanovy společnosti opravňují k písemným právním úkonům za představenstvo jménem společnosti, udělil individuální plnou moc ke konkrétnímu písemnému právnímu úkonu jinému členu představenstva z důvodu dočasné překážky na své straně (nemoc, apod.), která mu brání ve výkonu jednatelského oprávnění.“

Závěr judikatury reflektuje i ustanovení § 164 odst. 2 NOZ: „Vyžaduje-li zakladatelské právní jednání, aby členové statutárního orgánu jednali společně, může člen právní osobu zastoupit jako zmocněnec samostatně, jen byl-li zmocněn k určitému právnímu jednání.“

Nejvyšší soud však neopomněl zdůraznit, že ačkoli člen statutárního orgánu jedná na základě speciální plné moci, je třeba na něj pohlížet nikoli jako na zástupce, ale jako na osobu jednající jménem společnosti. S ohledem na to, že napříště statutární orgány budou považovány za zástupce, se však zdá, že takové rozlišení ztrácí na významu a dojde tak k umožnění souběhu zákonného a smluvního zastoupení.

3.3 NEDODRŽENÍ ZPŮSOBU JEDNÁNÍ

Další otázkou v souvislosti s nedodržením způsobu jednání členy statutárního orgánu je, zda je právní úkon jimi učiněný neplatný relativně či absolutně či zda vůbec jde o právní jednání.

Ač Nejvyšší soud se v tomto ohledu vyjadřuje už léta konsistentně¹⁷, a to v tom smyslu, že není-li právní úkon opatřen podpisy stanovených osob, je absolutně neplatný, vneslo do ustáleného právního názoru zmatek rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne ze dne 29. dubna 2004, sp. zn. 9 Cmo 559/2003, podle něhož nedodržení způsobu jednání jménem společnosti zakládá neplatnost právního úkonu, avšak pouze neplatnost relativní.

V odůvodnění pak vycházel z § 267 odst. 1 ObchZ, podle něhož je-li neplatnost právního úkonu stanovena pouze na ochranu některého účastníka, může se

způsob jednání volí obchodní společnosti právě proto, aby zamezily rizikům vyplývajícím z podpůrné zákonné úpravy, podle níž je oprávněn jednat ve všech věcech společnosti každý z jednatelů samostatně (§ 133 odst. 1 obch. zák.).“

¹⁷ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. května 2008, sp. zn. 32 Odo 1224/2005

jí dovolávat pouze tento účastník. Nicméně aplikace tohoto ustanovení by byla v daném případě v rozporu s důsledky vyplývajícími z § 40a ObčZ, podle níž se neplatnosti nemůže dovolávat ten, kdo ji sám způsobil.

Vzhledem k tomu, že NOZ v § 526 odst. 1 přebírá zásadu § 40a OZ a k závěrům Nejvyššího soudu, který jednání, k nimž došlo za nedodržení stanoveného způsobu jednání členů statutárního orgánu, prohlašuje za neplatná, dalo by se očekávat, že se v tomto ohledu nic nezmění.

V odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. srpna 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002 se říká: „*Smlouvu o koupi cenného papíru uzavřel jménem společnosti její jednatel, který dle zápisu v obchodním rejstříku nebyl oprávněn činit jménem společnosti právní úkony samostatně, ale pouze spolu s dalším jednatelem. Jestliže tedy učinil projev vůle směřující k uzavření smlouvy sám, nelze takový projev vůle považovat za projev vůle společnosti, neboť nebyl učiněn způsobem, kterým jedná statutární orgán společnosti.*“ Podle důvodové zprávy k §§ 499 a 500 NOZ¹⁸ se však v případě nedostatku vůle považuje právní jednání za zdánlivé, tedy jako kdyby k němu vůbec nedošlo. Z praktického hlediska není rozdíl mezi tím, zda je právní úkon absolutně neplatný nebo pouze zdánlivý, avšak tato skutečnost je dle NOZ významná např. pro možnost konvalince či ratihabice právního jednání, popř. náhradu škody.¹⁹

V tomto případě bude zapotřebí důsledně rozlišovat mezi jednáním a rozhodnutím a to s ohledem na § 45 odst. 3 ZOK, podle něhož se ustanovení NOZ o zdánlivém právním jednání, o neplatnosti právních jednání, omylu a následcích neplatnosti právního jednání nepoužijí na rozhodnutí orgánu obchodní korporace.

3.4 ZASTOUPENÍ PODNIKATELE A SEZNATELNOST OPRÁVNĚNÍ K JEDNÁNÍ

Ustanovení § 161 týkající se jednání právnických osob v NOZ uvozuje úprava dosud vycházející z § 66 odst. 7 ObchZ, rozšířená o logický požadavek, aby ten, kdo

¹⁸ ELIÁŠ, K., HAVEL, B. Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-205-9. s. 302

¹⁹ § 525 odst. 2 NOZ: „Kdo způsobil neplatnost právního jednání, nahradí škodu z toho vzniklou straně, která o neplatnosti nevěděla.“

právníckou osobu zastupuje, dal najevo, co ho k tomu opravňuje, neplatí-li to již z okolností samých. Jde-li o jednání v písemné formě, je potřeba uvést označení právnícké osoby a podpis.

Ustanovení se snaží řešit situace, kdy spornou byla skutečnost existence pověření určité osoby jednáním v zastoupení za podnikatele na základě § 15 odst. 1 ObchZ. Předmětné ustanovení totiž mluví pouze o „pověření určitou činností při provozu podniku“, aniž by kladlo jakékoli požadavky na jeho obsah či formu. Stejně tak nebylo relevantní, na základě jakého právního vztahu k pověření došlo, jak potvrdil Nejvyšší soud.²⁰ Požadavek jednoznačné seznatelnosti pověření navenek chyběl rovněž. Jediným kritériem tedy byla existence samotného pověření, avšak právě tato skutečnost se mohla jevit jako sporná. Za nejednoznačné by také bylo možné považovat, zda má být existence pověření posuzována z pohledu zastoupeného podnikatele či druhé smluvní strany.

Jak upozorňuje P. Čech²¹, jestliže § 15 odst. 2 stanoví, že podnikatel je vázán jednáním pověřeného zástupce i v případě, že ten překročil rozsah pověření a zakotvuje tak mechanismus ochrany dobré víry druhé strany, bylo by nelogické, aby se existence pověření posuzovala z hlediska druhé smluvní strany.

Je nicméně potřeba, aby z okolností samotného jednání bylo patrné, že osoba jedná jako zástupce, jinak by z podstoupeného jednání byla zavázána sama. Toto pravidlo, které OZ upravuje v § 32 odst. 1 pro smluvní zastoupení, vztáhl Nejvyšší soud i na zastoupení zákonné.²²

NOZ přebírá v §§ 430 a 431 úpravu §§ 15 a 16 ObchZ pouze s jistými stylistickými úpravami²³. I nadále tedy zůstává podmínkou vzniku oprávnění

²⁰ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. března 2010, sp. zn. 23 Cdo 636/2008

²¹ ČECH P., Zastoupení podnikatele osobami pověřenými při provozování podniku. Právní rádce. 2007, roč. 17, č. 10, s. 22-33

²² Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. května 2005, sp. zn. 33 Odo 582/2004: „Obchodní zákoník neobsahuje komplexní úpravu jednání podnikatele, a proto podle § 1 odst. 2 ObchZ lze na otázky v obchodním zákoníku neřešené aplikovat příslušná ustanovení občanského zákoníku. Takovýmto ustanovením je i § 32 odst. 1 ObčZ, podle kterého nevyplývá-li z právního úkonu, že někdo jedná za někoho jiného, platí, že jedná vlastním jménem. Pro případ, že z právního úkonu neplatí, že ten, kdo jej činí, jedná za jiného, se tedy uplatní nevyvratitelná domněnka, že jedná vlastním jménem a že proto jemu vznikají práva a závazky. Tato zásada platí nejen pro zastoupení smluvní, ale i pro zastoupení zákonné.“

²³ Z těchto úprav stojí za pozornost nahrazení pojmu „podnik“ slovem „závod“ a ustanovení, podle něhož překročil-li zástupce své zástupčí oprávnění, je takovým jednáním podnikatel vázán, které bylo nově vztaženo na všechny zástupce bez ohledu na právní důvod vzniku zástupního oprávnění.

pověření určitou činností v rámci provozu podniku a obvyklost rozsahu zmocnění. Nedošlo tak ke specifikaci toho, co je myšleno oním „pověřením“.

Nová úprava se snaží reflektovat závěry Nejvyššího soudu výslovným stanovením požadavku „dání najevo“ (pod čímž si představuji nějaké aktivní jednání, např. předložení písemného pověření), avšak dle mého názoru je formulace poněkud vágní. Zástupce sice bude povinen dát druhé straně najevo, na základě čeho je oprávněn k zastupování, avšak vzhledem k tomu, že nejsou stanoveny žádné formální požadavky na to, jak by mělo takové „dání najevo“ vypadat, nelze vyloučit, že nebude docházet ke sporům ohledně toho, zda určité jednání lze považovat za dostatečné k prokázání existence oprávnění.

3.5 SOUBĚH FUNKCE STATUTÁRNÍHO ORGÁNU A ZÁKONNÉHO ZASTOUPENÍ

V praxi nebylo ojedinělé²⁴, aby statutární orgán nebo jeho člen vykonával svou funkci na základě pracovní smlouvy. V rámci pracovního poměru k obchodní společnosti pak mohla taková osoba požívat výhod, které ZP poskytuje zaměstnanci. Jedna osoba tak podléhala současně obchodněprávnímu i pracovněprávnímu režimu, ačkoli dle §§ 66 odst. 2 a 261 odst. 3 písm. f) ObchZ by se její poměr vůči obchodní společnosti měl řídit přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě, popř. smlouvou o výkonu funkce, tedy pouze režimem ObchZ.

Ačkoli ani ObchZ ani ZP takový souběh nevylučují, resp. se o jeho možnosti vůbec nezmiňovaly, Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 17. listopadu 1998, sp. zn. 21 Cdo 11/98 pracovní smlouvy uzavírané na pozici statutárního orgánu prohlásil za neplatné v rozsahu, v jakém se pracovní činnost překrývala s činností statutárního orgánu.²⁵

S tím souvisí i problém souběhu jednatelského oprávnění a zákonného zmocnění. Jde o situaci, kdy statutární orgán nebo jeho člen vykonával vedoucí funkci (typicky generální ředitel), v rámci níž by mohl být oprávněn k provádění

²⁴ Např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 737/2004

²⁵ „Činnost statutárního orgánu nevykonává fyzická osoba v pracovním poměru...Funkce statutárního orgánu společnosti totiž není druhem práce ve smyslu ustanovení §29 odst. 1 písm. a) zák. práce a vznik a zánik tohoto právního vztahu není upraven pracovněprávními předpisy; řídí se ustanoveními obchodního zákoníku a obsahem společenské smlouvy. Právní předpisy ani povaha společnosti s ručením omezeným však nebrání tomu, aby jiné činnosti (odlišné od výkonu funkce jednatele) vykonávaly fyzické osoby pro obchodní společnost na základě pracovněprávních vztahů.“

úkolů obvyklých pro tuto funkci na základě zákonného zmocnění dle § 15 odst. 1 ObchZ, a to samostatně, bez ohledu na způsob jednání členů statutárního orgánu určený společenskou smlouvou či stanovami. Tím by ovšem docházelo k obcházení stanoveného způsobu jednání, jak se ostatně vyjádřil i Nejvyšší soud.²⁶

Jasně stanovisko přineslo jeho rozhodnutí ze dne 15. října 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006: „...osoba, která je statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu právnické osoby nemůže být současně zákonným zástupcem této osoby.“ Kromě argumentace obcházením vůle společníků byly vzaty v potaz odpovědnost člena statutárního orgánu i jeho ručení za případné závazky společnosti.

Novela ObchZ účinná od 1. ledna 2012 takové situace řeší ustanovením § 66d upravujícím pověření obchodním vedením, které souběh funkcí výslovně umožňuje a má tak zamezit pochybnostem ohledně souladu souběhu se zákonem. Obdoba tohoto ustanovení byla původně obsažena i v ZOK, avšak schválené znění zákona výslovnou úpravu již neobsahuje.

Nové pojetí statutárního orgánu jako zástupce vede k tomu, že v obdobných případech by šlo o souběh dvou zákonných zastoupení různé kvality. Jednatelské oprávnění statutárního orgánu je širší než zákonné zmocnění dle § 15. Podle NOZ však bude možné určit působnost konkrétního člena statutárního orgánu (s ohledem na zákonné limity) různě. Jestliže však má zákonné zmocnění dle § 15 odst. 1 ObchZ (§ 404 odst. 1 NOZ) kogentní povahu²⁷, lze si představit situaci, kdy by šře působnosti na základě § 430 odst. 1 NOZ byla větší než zmocnění osoby jako statutárního orgánu. Vystává pak otázka, jak posoudit konkurenci dvou zákonných zmocnění, z nichž jedno podle stávající judikatury vylučuje druhé.

Jelikož podle Nejvyššího soudu má být primárním cílem ochrana úmyslu společníků určit zakladatelským právním jednáním způsob jednání členů statutárního orgánu, a skutečnost, že tito nebudou jednat jménem společnosti ale za společnost, domnívám se, že ohledně posouzení takového souběhu by oproti současnosti ke změně nedošlo. Je ale třeba vzít v potaz, že třetí osoby obvykle nezjišťují, kdo je

²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. března 2007, sp. zn. 32 Odo 1455/2005

²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. června 2008, sp. zn. 32 Cdo 1161/2008: „...uvedené ustanovení je kogentní a jeho aplikaci nelze, ať již smluvně (jak se nesprávně domnívá dovolatelka) nebo jednostranným právním úkonem, vyloučit ani omezit. To znamená, že smlouvou založené konkrétní zmocnění osob oprávněných jednat za podnikatele v určitých smluvních vztazích nevylučuje možnost zastoupení podnikatele jinými osobami, a to ani v případě, jde-li o zastoupení na základě zákona, včetně jednání podnikatele podle § 15 obch. Zák.“

oprávněn s nimi za společnost jednat. Je pak otázkou, zda upřednostnit ochranu třetích osob či ochranu zájmů společníků.

Podle výše citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu²⁸ je ochrana třetích osob zajištěna rovněž § 16 ObchZ, jenž se v NOZ objevuje jako § 430 odst. 2 a podle něhož podnikatele zavazuje i jednání jiné osoby v jeho provozovně. Ustanovení však mluví o „jiné osobě, která není oprávněna jednat jménem podnikatele“²⁹, a tudíž jej nelze vztáhnout ani na statutární orgán, i kdyby právě on byl tím, kdo s třetími osobami v provozovně podnikatele jedná.

Navíc osoba, která je statutárním orgánem nebo jeho členem se zapisuje do obchodního rejstříku, přičemž tato skutečnost je účinná vůči všem od dne jejího zveřejnění, ledaže by zapsaná osoba prokázala, že třetí osobě bylo provedení zápisu známo dříve. Druhá smluvní strana tak může být v dobré víře v jednatelské oprávnění osoby v provozovně, jen pokud nevěděla, že jde o statutární orgán či jeho člena, což není snadné prokázat.

Na základě výše napsaného bych se klonila k upřednostnění ochrany dobré víry třetích osob (kterou není s to zajistit pouze § 16 ObchZ), jelikož se nedomnívám, že vzhledem k určité rozmanitosti obchodněprávních vztahů lze očekávat, že se tyto třetí osoby budou vždy informovat, kdo je oprávněn s nimi jednat a jakým způsobem.

4. PROKURA

Úprava prokury jako zvláštního druhu smluvního zastoupení přechází do NOZ a v jejím pojetí dochází pouze k dílčím změnám. Nadále jde o zvláštní plnou moc udělenou podnikatelem zapsaným do obchodního rejstříku opravňující prokuristu

²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. října 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006: „A konečně je třeba uvést i to, že obchodní zákoník zajišťuje i ochranu třetích osob, které uzavřou smlouvu či učiní jiný právní úkon ve vztahu k obchodní společnosti nebo družstvu v dobré víře. Pro takový případ se nepochybně uplatní pravidlo formulované v § 16 obch. zák. a obchodní společnost nebo družstvo budou vázány právním úkonem svého statutárního orgánu nebo jeho člena jednajícího jako tzv. nezmocněný jednatel, tj. právním úkonem který učiní v jejich provozovně, v rámci činnosti prováděné v této provozovně, za podmínek § 16 obch. zák. Ve vztahu ke společnosti pak ponese takový člen statutárního orgánu plnou odpovědnost za to, že nejednal s péčí řádného hospodáře“.

²⁹ ŠTENGLOVÁ I., PLÍVA S., TOMSA M. a kolektiv. Obchodní zákoník: komentář. 13. vydání. C.H.Beck. 2010. s. 50. ISBN 978-80-7400-354-7

k veškerým úkonům v rámci provozu podniku (nově závodu) s výjimkou zcizování a zatěžování nemovitých věcí, nebude-li stanoveno jinak.

V reakci na potřeby praxe však bude možné udělit prokuru i jen pro jednotlivou pobočku³⁰ či závod, v případě, že jich má podnikatel více. Účinnost prokury nastává již udělením, čímž však není dotčena povinnost jejího zápisu do obchodního rejstříku. Zmizelo také pravidlo ohledně způsobu, jakým mohou prokuristé, v případě, že jich je více, podnikatele zastupovat. Naopak je nově výslovně stanoven zákaz přenesení prokury na jinou osobu.

5. ZÁVĚR

Stávající úprava jednání podnikatelů skýtá mnoho otázek, z nichž u některých je možné nalézt řešení díky ustálené judikatuře. Bohužel takové řešení není nasnadě vždy, zejména pokud jde o různé souběhy oprávnění jednat jménem podnikatele, kdy se jednotlivé situace stávají poněkud nepřehlednými.

Jak NOZ, tak ZOK se snaží reflektovat závěry judikatury a zakotvit v zákonném textu to, co se v rozhodovací praxi soudů osvědčilo, což je jistě chvályhodné. Bohužel, ne vždy tyto snahy řeší problematické otázky, aniž by nenabízely prostor pro otázky jiné, pramenící právě z nové úpravy. To je ovšem riziko, které s sebou nese každá změna již ze své podstaty. Na hodnocení důsledků rekodifikace je ještě brzy, skutečná pozitiva i úskalí ukáže až praxe.

³⁰ § 503 odst. 1 ZOK: „Pobočka je taková část závodu, která vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost a o které podnikatel rozhodl, že bude pobočkou.“

SEZNAM ZKRATEK

Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
Nejvyšší správní soud	Nejvyšší správní soud České republiky
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZOK	zákon o obchodních korporacích a družstvech (sněmovní tisk č. 363, senátní tisk č. 278)
ZP	zákon č. 262/2006, zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

MONOGRAFIE

DVOŘÁK J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné 1.* 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2009. ISBN 978-80-7357-466-6.

ELIÁŠ, K. a kol. *Kurs obchodního práva – Obecná část.* 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 978-80-7179-583-4

ELIÁŠ, K., HAVEL, B. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-205-9.

PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo 1.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2010., ISBN 978-80-7357-525-0.

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář.* 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-354-7.

ČLÁNKY

BÁNYAIOVÁ, A., KORBEL, F. *Proč schválit nový občanský zákoník,* Právo & Justice. Lidové noviny. 21.2.2011, s. 32

BEJČEK J., KOTÁSEK J., POKORNÁ J. *Soudně nezákonné „zákonné zastoupení“, aneb Curia locuta, causa finita?,* Obchodněprávní revue 2/2009, str. 31 až 39

ČECH, P. *Zastoupení podnikatele osobami pověřenými při provozování podniku,* Právní rádce, 10/2007, str. 46 - 58

ČECH, P. *Společné jednání jménem obchodní společnosti,* Právní rádce, 8/2008, str. 4 až 8

ČECH, P. *Statutární orgán, zaměstnanec, nebo od každého trochu?,* Právní rádce, 2/2009, str. 22 až 33

ČECH, P. *Hlavní změny v obchodním zákoníku po 1. lednu 2012,* Právní rádce, 1/2012, str. 19 až 26

DĚDIČ J. *Nejvyšší soud ČR. Souběh výkonu funkce statutárního orgánu a zákonného zmocnění, ochrana dobré víry třetích osob.* Obchodněprávní revue 1/2009, str. 24 - 29

DOLEŽIL T., *Statutární orgán a zákonné zmocnění.* Jurisprudence 2/2009, str. 32 až 35

KOUKAL P., RUBAN R. *Několik poznámek k otázce nicotnosti v občanském právu.* Právní rozhledy, 23/2011, str. 857 až 865

LIŠKA P. *Několik poznámek k souběhu výkonu funkcí,* Právní rádce, 8/2011, str. 10 až 16

NESNÍDAL J. *Zastoupení podnikatele na základě plné moci (ve světle novější judikatury).* Dostupný z

www.iporadce.cz/SubPages/OtvorDokument/Clanok.aspx?idclanok=63152&zor=1

RADA, I. *Souběh znovu a jinak.* Právní rádce, 6/2009, str. 4 až

ŠTENGLOVÁ I., *Ještě několik poznámek k zákonnému zastoupení obchodní společnosti či družstva členem statutárního orgánu.* Obchodněprávní revue 4/2009, str. 102 až 107

ZÁDĚRA F. *Pojem a reflexe statutárního orgánu v českém právu obchodních společností,* Právní fórum 11,12/2011, str. 536 až 540

JUDIKATURA

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. října 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. srpna 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. dubna 2007, sp. zn. 29 Odo 1082/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. listopadu 2007, sp. zn. 32 Cdo 118/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. ledna 2011, sp. zn. 32 Cdo 4133/2009

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. srpna 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. května 2008, sp. zn. 32 Odo 1224/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. března 2010, sp. zn. 23 Cdo 636/2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 737/2004

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. listopadu 1998, sp. zn. 21 Cdo 11/98

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. října 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. března 2007, sp. zn. 32 Odo 1455/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. června 2008, sp. zn. 32 Cdo 1161/2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. října 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. prosince 2007, sp. zn. 21 Cdo 313/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. listopadu, sp. zn. 21 Cdo 3061/2010

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 5. září 2007, sp. zn. 1 AFS 101/2004-65